

УДК 173.7 : 392.3 : 378.4
DOI: 10.15330/esu.11.128-131

Галина Галуцак,

аспірантка, ДВНЗ "Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника" (м.Івано-Франківськ, Україна)

Halyna Halushchak,

Postgraduate, Vasyl Stefanyk Precarpathian national university (Ivano-Frankivsk, Ukraine)

socialna1ped@gmail.com

ПАТРОНАТ ЯК КОМПОНЕНТ СІМЕЙНИХ ВЗАЄМОВІДНОСИН

PATRONAGE AS A COMPONENT OF THE BASIS FOR FAMILY MUTUAL RELATIONS

У статті на основі вітчизняних досліджень проаналізовано компоненти сімейних взаємовідносин: об'єкти відносин, відносини цих об'єктів, основа відносин, матеріальний фон відносин, результат відносин. В основі сімейних відносин (за В. Костівим) виокремлено: шлюб, кровну спорідненість, усиновлення, опіку, свояцтво. Подається визначення поняття сім'я та наводиться типологія нуклеарних сімей (за В. Костівим). Обґрунтовується необхідність включення в основу сімейних відносин такого її компоненту, як патронат.

Ключові слова: сім'я, сімейні взаємовідносини, компоненти сімейних взаємовідносин – шлюб, кровна спорідненість, свояцтво, усиновлення, опіка, патронат.

The article analyses components of family mutual relations on the grounds of domestic researches: objects of relations, relations of these objects, the basis of relations, financial background, the result of relations. The basis of family relations (due to V. Kostiv) comprises marriage, consanguinity, adoption, foster care, kinship. The article defines the notion of family and gives typology of nuclear families (due to V. Kostiv). It justifies necessity of including such a component as patronage into the basis of family relations.

Key words: family, family mutual relations, components of family mutual relations – marriage, consanguinity, kinship, adoption, foster care, patronage.

Постановка проблеми. Як підкреслюють різні вчені, сутністю сім'ї є конкретні взаємовідносини її членів. Зокрема, А. Харчев, автор фундаментальної книги з радянських часів, яка витримала два видання (1964, 1979) підкреслює, що сім'я – це історично конкретна система взаємовідносин подружжя, батьків і дітей, як малої групи, члени якої пов'язані шлюбними або родинними відносинами, спільністю побуту та взаємною моральною відповідальністю, соціальна необхідність в якій зумовлена потребою суспільства у фізичному та духовному відтворенні населення [6, с. 75].

Аналіз останніх досліджень. А. Харчев та інші філософи, соціологи і юристи (зокрема, В. Свідерський, М. Соловйов, А. Антонов та ін.) висувають на перший план системний характер внутрішніх сімейних відносин та їх взаємозв'язок з суспільством [6, с. 25, с. 26–28; 4, с. 25 та ін.] На основі їхніх праць можна зробити висновок, що сім'я – це первинний осередок, в якому індивід усвідомлює себе як особистість та готується до включення в систему суспільних відносин [2, с. 8].

Отже, сутність сім'ї полягає у відносинах між її членами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз поняття “сімейні відносини”, здійснений В. Свідерським [4, с. 22], В. Костівим [3, с. 18–20, 2, с. 7–10], та ін. вченими, показує, що серед структурних компонентів сімейних відносин виділяють:

- об'єкти відносин (члени сім'ї – спільно проживаючі, тимчасово відсутні, колишні, майбутні, померлі(див. табл. підготовлену В. Костівим [3, с. 224; 2, с. 9]);
- відносини цих об'єктів (взаємозв'язок, взаємозалежність конкретних членів сім'ї (родинна, генетична, формальна, юридична);
- основа відносин (ядро сім'ї, що базується на відносинах шлюбу, кровної спорідненості, усиновлення(удочеріння) , опіки, свояцтва – подружжя пара з дітьми чи без дітей, один із членів подружжя з дітьми і т. ін.);
- матеріальний фон відносин – об'єктивна взаємозалежність членів сім'ї (задоволення біологічних, соціально-економічних і духовних потреб) та їх суб'єктивна взаємозалежність (прояв родинних почуттів, любов, взаємні моральні зобов'язання, відповідальність);
- результат відносин (сім'я як динамічна мала соціальна група – особливий осередок шлюбно-сімейних відносин)[3, с. 19–20; 2, с. 8–10].

В. Костів стверджує: оскільки визначальну роль у функціонуванні та розвитку відносин відіграє основа залежності співвідносних об'єктів, то з метою побудови єдиної вихідної класифікації сім'ї основоположною ознакою необхідно вважати стержень сімейних відносин – її основу, серед компонентів якої він виділяє шлюб, кровну спорідненість, усиновлення, опіку та свояцтво, скільки сутністю сім'ї протягом всього історичного розвитку стало виявлення саме цих відносин [3, с. 20–22; 2, с. 10], тому й типологізує всі нуклеарні (одноядерні) сім'ї за цими компонентами, включаючи ядро сім'ї – основну частину певної групи чи організації, що складається з двох чи декількох членів сім'ї, побудована за допомогою виділених ним компонентів основи сімейних відносин (шлюбу, кровної спорідненості, усиновлення, опіки та свояцтва) [3, с. 21–22; 2, с. 11–12]. У зв'язку з цим він виділяє 7 основних типів нуклеарних сімей:

- 1) подружжя – ядро основане на відносинах шлюбу;
- 2) повна – ядро основане на шлюбних і кровноспоріднених відносинах із появою їхніх спільних дітей;
- 3) неповна – ядро основане тільки на кровноспоріднених відносинах – мати або тато з дитиною, чи декількома дітьми;
- 4) повна змінена або нова сім'я – ядро базується на відносинах шлюбу, повторному для одного чи обидвох членів подружжя, можливого усиновлення (удочеріння);
- 5) адопційна (сім'я з усиновленням) – ядро основане на домінантному відношенні усиновлення, можливо обидвома членами подружжя, тобто з наявністю шлюбу, в тому числі повторного , а пізніше , з народженням їх спільної дитини – з наявністю кровної спорідненості);
- 6) опікунська сім'я – ядро основане на відношенні опіки, додатково з шлюбом і пізніше з кровною спорідненістю;
- 7) сім'я свояків – ядро основане на відносинах свояцтва – цей тип сім'ї стосується не дітей, а дорослих людей (невістка після смерті чоловіка проживає з його мамою тощо) [2, с. 12].

В. Костів зауважує про динамічність сім'ї і про можливості перетворення одного типу сім'ї в інші, а також про існування перехідних типів нуклеарних сімей у різному поєднанні.

На основі викладеної моделі сімейних відносин В. Костів визначає сім'ю як динамічну малу соціальну групу людей, поєднаних спільністю проживання (чи тимчасовою відсутністю) і родинними відносинами (шлюбу, кровної спорідненості, усиновлення, опіки, свояцтва), спільністю формування й задоволення біологічних, соціальних, економічних і духовних потреб, любов'ю та взаємною моральною відповідальністю [3, с. 22].

Таке його визначення вигідно відрізняється від інших дефініцій сім'ї, оскільки будь-яку сімейну групу можна віднести до одного з типів виділених ним нуклеарних сімей, або не рахувати сім'єю (наприклад, спільне проживання осіб однієї статі в країнах, де це юридично не схвалюється).

Наведення визначення сім'ї і класифікація нуклеарних сімей В. Костівим нині потребує уточнення. Адже в новому сімейному кодексі України (2002 рік) з'являється ще один компонент основи сімейних відносин – патронат. Як форма існування сімей стосовно дітей-сиріт чи дітей, позбавлених батьківської опіки, патронат існував в Україні і в минулі періоди. Про це детально розкрито в статті Л. Фуштей [5, с. 18–27].

Можна виправдати невключення патронату в основу сімейних відносин тільки тому, що цей компонент не був діючим, коли була висунута В. Костівим модель родинних взаємовідносин (у 1987), яка далі була описана в посібнику 2002 р., перевиданому в 2006 р.

На нашу думку, патронат необхідно включати до цієї типології з низки причин: 1) патронатна сім'я проголошена нині як одна з вагомих форм сімейних відносин, що може замінити сирітство сучасних дітей, позбавлених батьківської опіки та піклування; 2) сучасні прийомні сім'ї та дитячі будинки сімейного типу можна свідомо через низку законів віднести до окремих типів патронатних сімей, законодавчо закріпивши ці положення в Законі про патронат (у Верховній Раді вже з'явилися відповідні законопроекти, які пройшли перше читання; 3) нині функціонуюча мережа патронатних сімей в Україні (у м. Бровари Київської області тощо) рахується як експериментальна та очікує свого законодавчого закріплення для розширення мережі патронатних сімей на всеукраїнському рівні, а не на муніципальних засадах.

Висновки. Розглядаючи патронат як один із компонентів основи сімейних відносин, ми отримаємо повноцінний тип родинних взаємовідносин – патронатну сім'ю, яка зможе розв'язати проблему функціонування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. Патронатну сім'ю, на основі теоретичного підходу В. Костіва [3, с. 22; 5, с. 20] визначаємо як динамічну малу соціальну групу людей, які спільно проживають, поєднані родинними відносинами патронату (можливо додатково і шлюбу), спільністю формування й задоволення біологічних, соціально-економічних і духовних потреб, любов'ю і взаємною моральною відповідальністю. Це можливо здійснити через такі форми функціонування патронатних сімей:

- 1) патронатна сім'я з дітьми в очікуванні суду;
- 2) патронатна сім'я з дітьми в очікуванні усиновлення;
- 3) патронатна сім'я в очікуванні тривалої опіки;
- 4) патронатна сім'я з прийомними дітьми (патронатна прийомна сім'я);
- 5) патронатна сім'я – дитячий будинок сімейного типу.

Література

1. Антонов А. Социология семьи / А. Антонов, В. Медков // Социология семьи. – М. : Изд-во Московского ун-та, 1996. – 304 с.
2. Ковбас Б. Родинна педагогіка: в 3-х т. – Т.1 : Основи родинних взаємовідносин / Б. Ковбас, В. Костів. – Івано-Франківськ, 2006. – 288 с.
3. Костив В. Нравственное воипстание подростков из неполных семей : дис. ... канд. пед. наук / 13.00.01 ; В. Костив. – М., 1987. – 230 с.
4. Свидерский В. Новые философские аспекты элементарно-структурных отношений / В. Свидерский, Р. Зобов. – Л. : Изд-во ЛГУ, 1970. – 128 с.
5. Фуштей Л. Історія становлення патронатних відносин в Україні / Л. Фуштей // Освітній простір України : науковий журнал ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”. – 2015. – Вип. 6. – С. 18–27.
6. Харчев А. Брак и семья в ССР. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Мысль, 1979. – 367 с.

References

1. Antonov A. Sotsyolohyia semy / A. Antonov, V. Medkov // Sotsyolohyia semy. – M. : Yzd-vo Moskovskoho un-ta, 1996. – 304 s.
2. Kovbas B. Rodynna pedahohika: v 3-kh t. – T.1 : Osnovy rodynnykh vzaiemovidnosyn / B. Kovbas, V. Kostiv. – Ivano-Frankivsk, 2006. – 288 s.
3. Kostyv V. Nравstvennoe vopystanye podroostkov yz nepolnykh semei : dys. ... kand. ped. nauk / 13.00.01 ; V. Kostyv. – M., 1987. – 230 s.
4. Svyderskyi V. Novye fylosofskye aspekty elementno-strukturnykh otnoshenyi / V. Svyderskyi, R. Zobov. – L. : Yzd-vo LNU, 1970. – 128 s.
5. Fushtei L. Istoriiia stanovlennia patronatnykh vidnosyn v Ukraini / L. Fushtei // Osvitnii prostir Ukrainy : naukovyi zhurnal DVNZ Prykarpatskyi natsionalnyi universytet imeni Vasyliia Stefanyka. – 2015. – Vyp. 6. – S. 18–27.
6. Kharchev A. Brak i semia v SSR. – 2-e yzd., pererab. y dop. – M. : Mysl, 1979. – 367 s.

Одержано статтю: 08.09.2017

Прийнято до друку: 01.10.2017

УДК 371.11 : 372.3

DOI: 10.15330/esu.11.131-137

Наталія Захарасевич

викладач, ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника” (м.Івано-Франківськ, Україна)

Nataliia Zakharasevych,

Teacher, Vasyl Stefanyk Precarpathian national university (Ivano-Frankivsk, Ukraine)
natalya-b2@i.ua

ПЕДАГОГІЧНЕ КЕРІВНИЦТВО РОЛЬОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

PEDAGOGICAL MANAGEMENT FOR ROLE ACTIVITY OF CHILDREN IN PRESCHOOL AGE

Стаття присвячена проблемі визначення ролі педагога у розвитку рольової діяльності дітей дошкільного віку. Автором наведено визначення поняття “рольова діяльність дітей дошкільного віку” та виокремлено особливості її розвитку упродовж дошкільного дитинства. Проаналізовано особливості педагогічного керівництва рольовою діяльністю дошкільників. Визначальними у цьому процесі є особистісна орієнтація та партнерські взаємини між педагогом і дитиною, опора на загально педагогічні принципи й урахування вікових аспектів розвитку компонентів рольової діяльності.

Ключові слова: рольова діяльність, дошкільне дитинство, педагогічне керівництво.

The article is devoted to the problem of determining the role of the teacher in the development of role-playing activities of children of preschool age. The author provides a